

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ชุมชนบ้านห้วยเหนียว อำเภอดำรงวิทยะ จันทบุรี

Living based on Philosophy of Sufficiency Economy of Farmers in Ban Wai Nio
Community, Tha Maka District, Kanchanaburi Province

พันธจิตต์ สีเหนียง¹ อนุสรณ์ จิมมณี¹ จิรจันท์ ธงเงิน¹ และคณิศร์ คัมณี^{1*}
Panchit Seeniang¹, Anutsara Chimmanee¹, Jirattinart Thungngern¹ and Kanungrat Kummanee^{1*}

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ชุมชนบ้านห้วยเหนียว อำเภอดำรงวิทยะ จันทบุรี ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านห้วยเหนียว อำเภอดำรงวิทยะ จันทบุรี จำนวน 34 คน โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสามารถนำมาปรับใช้กับการดำรงชีวิตประจำวันได้ ดังนี้ ด้านความพอประมาณ ได้แก่ การปลูก ผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ไว้ในครัวเรือนเพื่อเป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารเอง และรู้จักประมาณตน ด้านความมีเหตุผล ได้แก่ สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ด้านภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ได้แก่ การทำประกันชีวิตหรือฌาปนกิจสงเคราะห์ และการออมเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายเวลาฉุกเฉิน ด้านความรู้ มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม และการทำการเกษตร และด้านคุณธรรม ทั้งในแง่ของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี และการช่วยเหลือสังคม ดังนั้น ความรู้เพื่อการวางแผน และการสร้างกิจกรรมในชุมชน ที่คนในชุมชนมองเห็นประโยชน์ร่วมกัน เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนา

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินชีวิต สถาบันการเงินชุมชน

Abstract

The objective of this research was to study living based on Philosophy of Sufficiency Economy of farmers in Ban Wai Nio community, Tha Maka district, Kanchanaburi province. Questionnaire was applied for data collection from thirty four members of Ban Wai Nio Community Finance Institute, Tha Maka district, Kanchanaburi province. Descriptive statistics such as frequency, percentage, and mean were used for data analysis. The findings revealed that overall living based on Philosophy of Sufficiency Economy of farmers were at high level. It could be applied to daily life as follows. Moderation: vegetable growing and animal raising at home garden as a raw material for cooking, and not too much or not too little as sense making. Reasonableness: reasonable problem solving, and the use of resources saving. Self-immunity: life insurance or cremation aid, and money saving for emergency spending. Knowledge: knowledge on matters relating to economic, social and agriculture. Lastly, ethics and virtues: in both aspects of being a good citizen and social assistance. So knowledge for planning, and creating community activities that people in the community see together are needed to develop.

Keywords: sufficiency economy, living, community finance institute

¹ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อ. กำแพงแสน จ. นครปฐม 73140

*Corresponding author: agrkrk@ku.ac.th

คำนำ

"เศรษฐกิจพอเพียง" คือปรัชญา ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานพระดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 และเนื่องจากเป็นปรัชญาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกกลุ่มคน ดังนั้นการตีความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจึงมีได้หลายแนวทาง ทั้งกับกลุ่มเป้าหมายในระดับปัจเจก ในระดับชุมชน และในระดับประเทศ (อภิชัย พันธเสน , 2549) ขณะที่ภาครัฐได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาประเทศคือ พัฒนาคุณภาพคน ซึ่งครอบคลุมทุกมิติของการพัฒนา ทุกคนจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้ความสามารถ ทักษะการประกอบอาชีพเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับตนเอง รู้จักการพึ่งพาตนเอง ดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขด้วยความเสมอภาคเป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม, 2554) ซึ่งเกษตรกรถือได้ว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญและมีความยากลำบากในการดำรงชีวิตกลุ่มหนึ่ง ในปี 2559 ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร (2559) สำรวจเกษตรกรทั่วประเทศ พบว่าเกษตรกรร้อยละ 45.18 มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากปีที่ผ่านมา ส่วนร้อยละ 36.42 มีชีวิตความเป็นอยู่ที่แย่ลง มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 18.40 ที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนี้ผลสำรวจยังพบว่า เกษตรกรถึงร้อยละ 90.03 มีภาระหนี้สิน ส่วนแหล่งเงินกู้พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 79.95 กู้ยืมเงินมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) รองลงมาได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 58.01 ซึ่งถือเป็นแหล่งเงินกู้ยืมใกล้ตัวที่มีความสำคัญ หากเกษตรกรสามารถนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติก็อาจจะมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาความยากจน สามารถพึ่งตนเองได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว ซึ่งเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านห้วยเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่ทำนา และไร่ย่อย มีการใช้เงินทุนในการทำเกษตรเป็นจำนวนมาก ขณะที่ราคาผลผลิตตกต่ำ ทั้งนี้รายได้และรายจ่ายจากการเพาะปลูกพืชหลักที่ไม่สอดคล้องกันทำให้เกษตรกรที่ทำการเกษตรต้องเผชิญกับความยากลำบาก ประสพปัญหาการเงินในหลายด้านอย่างไรก็ตาม ตำบลห้วยเหนียวมีที่ทำการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการใช้เป็นที่พักบะจัดเวทีร่วมกันเพื่อชี้แจงข้อมูลข่าวสาร มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชน และในปี พ.ศ. 2556 ที่ทำการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ยกฐานะเป็นสถาบันการเงินชุมชน เนื่องจากมีความพร้อมที่จะเป็นแกนหลักให้ความช่วยเหลือคนในหมู่บ้าน เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีศักยภาพมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ชุมชนบ้านห้วยเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านห้วยเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เฉพาะเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านห้วยเหนียว หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีจำนวน 34 คน โดยหมู่ที่ 3 เป็นหมู่บ้านที่มีสมาชิกทำอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด ขณะที่หมู่บ้านอื่นๆ จะมีเกษตรกรที่เป็นสมาชิกในสัดส่วนที่น้อยกว่า

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกร ซึ่งแบ่งออก 2 ตอน ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ข้อมูลการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ภายใต้กรอบแนวคิด 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือความพอประมาณ

ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน เงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม รวมทั้งหมด 50 ข้อ โดยประยุกต์มาจากหลักปฏิบัติในมิติ 4 ด้าน ของสมพร เทพสิทธา (2546) และการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับและกลุ่มต่างๆ ของสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (มปป) เพื่อวัดผลของการดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 50 ข้อ แบ่งเป็น

ห่วงที่ 1 ความพอประมาณ จำนวน 10 ข้อ โดยมีข้อ 5, 8, 10 เป็นข้อความเชิงลบ

ห่วงที่ 2 ความมีเหตุผล จำนวน 10 ข้อ โดยมีข้อ 1, 10 เป็นข้อความเชิงลบ

ห่วงที่ 3 ความมีภูมิคุ้มกัน จำนวน 10 ข้อ โดยมีข้อ 7, 10 เป็นข้อความเชิงลบ

ห่วงที่ 4 เงื่อนไขความรู้ จำนวน 10 ข้อ

ห่วงที่ 5 เงื่อนไขคุณธรรม จำนวน 10 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ได้จากการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านห้วยเหนียว และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้จากการรวบรวมเอกสารในประเด็นแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย วัดผลของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute criteria) โดยการใช้ขอบเขตที่แท้จริง มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง ปฏิบัติมาก

2.51-3.50 หมายถึง ปฏิบัติปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง ปฏิบัติน้อย

1.00-1.50 หมายถึง ปฏิบัติน้อยที่สุด

ผลการศึกษาและวิจารณ์

ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

เกษตรกร มีสัดส่วนเพศชายและเพศหญิงเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 50.00 โดยมีอายุมากกว่า 50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.24 รองลงมาอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 29.41 และน้อยที่สุด อายุต่ำกว่า 25 ปี ร้อยละ 2.94 โดยเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 47.33 ปี สถานภาพสมรสพบว่า สมรสแล้วคิดเป็นร้อยละ 64.71 จำนวนสมาชิกในครอบครัวอยู่ระหว่าง 4-6 คนมากที่สุด ร้อยละ 55.88 รองลงมาไม่มีสมาชิกอยู่ระหว่าง 1-3 คน ร้อยละ 32.35 และมีสมาชิกมากกว่า 7 คนน้อยที่สุด ร้อยละ 11.77 จำนวนสมาชิกเฉลี่ย 4.64 คน ด้านการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด ร้อยละ 41.18 รองลงมาต่ำกว่าประถมศึกษา ร้อยละ 17.65 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายน้อยที่สุด ร้อยละ 5.88 ส่วนกิจกรรมด้านการเกษตรมากที่สุด คือการปลูกพืช ได้แก่ ทำนาข้าว ทำนากับข้าวโพดฟักอ่อน ทำพืชผัก ผลไม้ ทำไร่และไร่นาสวนผสม ร้อยละ 88.24 รองลงมาด้านปศุสัตว์ และประมง ร้อยละ 5.88 ส่วนรายได้พบว่าเกษตรกรมีรายได้ระหว่าง 10,000-20,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 52.94 รองลงมาได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 32.35 และมีรายได้มากกว่า 30,000 บาทน้อยที่สุด ร้อยละ 14.71 คิดเป็นรายได้เฉลี่ย 12,217 บาทต่อเดือน ซึ่งการสำรวจข้อมูลอยู่ในช่วงเวลาที่มีการขึ้นทะเบียนผู้มีรายได้รายได้น้อยรอบที่ 2 ของรัฐบาล เกษตรกรบางรายอาจมีความกังวลในการระบุรายได้ที่ชัดเจน จึงให้ข้อมูลด้านรายได้แบบประมาณการซึ่งจะอยู่ในช่วง 100,000 บาทต่อปี เฉลี่ยประมาณเดือนละ 10,000 - 15,000 บาท อีกทั้งรายได้ของเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับราคาพืชผลทางการเกษตรในช่วงนั้น

ว่าสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและพ่อค้าคนกลางที่รับซื้ออย่างน้อยเพียงใด ส่วนการได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ส่วนใหญ่เคยได้รับข้อมูลข่าวสาร ร้อยละ 94.12 โดยเป็นแหล่งข้อมูลจากวิทยุโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 85.30 มากที่สุด รองลงมาเป็น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 11.76 และน้อยที่สุดจากหนังสือพิมพ์คิดเป็นร้อยละ 2.94 แสดงให้เห็นว่าข้อมูลที่ได้รับส่วนใหญ่มาจากวิทยุโทรทัศน์ซึ่งจะมีการนำเสนอรายการที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นประจำและหลากหลายรูปแบบ

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

ด้านความพอประมาณ มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3.58 อยู่ในระดับการปฏิบัติมาก ซึ่งมีทิศทางเดียวกับ รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร (2554) ซึ่งศึกษาการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน ในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของคนเมือง และเมื่อพิจารณาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยพบว่า การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับมาก ได้แก่ การรับประทานอาหารที่บ้านเป็นประจำ ($\bar{X} = 3.82$) ไม่ประสงค์จ้างแรงงานในการทำการเกษตร ($\bar{X} = 3.76$) พึ่งพอใจกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมในชุมชน ($\bar{X} = 3.76$) สอนบุตรหลานให้พอใจในสิ่งที่ตัวเองมีอยู่ ($\bar{X} = 3.74$) ใช้อุปกรณ์และเครื่องมือเหมาะสมคุ้มค่า ($\bar{X} = 3.68$) ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลาเพื่อนำมาทำอาหารในครัวเรือน ($\bar{X} = 3.53$) และไม่พูดเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้าน ($\bar{X} = 3.53$) ส่วนการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับ ปานกลาง ได้แก่ การนำเงินไปซื้อหอย ($\bar{X} = 3.44$) และซื้อของโดยการกู้เงินหรือเงินผ่อน ($\bar{X} = 3.38$) และการลดต้นทุนการทำการเกษตร เช่น ทำปุ๋ยหมักกับน้ำหมักใช้เอง แทนการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี ($\bar{X} = 3.15$) ซึ่งเป็นส่วนที่มีการปฏิบัติระดับต่ำที่สุดอาจเพราะเกษตรกรมีทัศนคติต่อการทำปุ๋ยหมัก และปุ๋ยคอกใช้เอง เป็นเรื่องที่ยุ่งยาก และให้ผลแตกต่างจากสารเคมีที่เคยใช้ซึ่งพืชผลทางการเกษตรเจริญเติบโตและได้ผลผลิตจำนวนมาก เห็นผลรวดเร็ว ซึ่งเรื่องดังกล่าวถือเป็นเรื่องที่สำคัญที่ส่งผลต่อรายได้และการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันด้านอาชีพเกษตรกร ดังนั้นภาครัฐโดยเฉพาะหน่วยงานพัฒนาด้านการเกษตรอาจต้องลงไปให้ความรู้ ความเข้าใจ และการพิสูจน์ให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจในเทคนิคการลดต้นทุนการผลิต (Table 1)

ด้านความมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3.49 อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแตกต่างจาก กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ (2553) ที่ศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร โดยพบว่านักศึกษามีพฤติกรรมด้านความมีเหตุผลในระดับสูง และเมื่อพิจารณาเรียงลำดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากมากไปหาน้อย พบว่า การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับมาก ได้แก่ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและมีการดูแลรักษา ($\bar{X} = 3.76$) แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลและได้ประโยชน์มากที่สุด ($\bar{X} = 3.62$) ใช้เหตุผลในการตัดสินใจเลือกปลูกพืช ($\bar{X} = 3.62$) และทำการเกษตรแบบผสมผสาน ($\bar{X} = 3.61$) ส่วนการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับปานกลาง ได้แก่ การฝากเงินไว้กับธนาคาร ($\bar{X} = 3.50$) มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคโดยเน้นอาหารที่ราคาประหยัดและมีคุณภาพ ($\bar{X} = 3.50$) ตัดสินใจในเรื่องของการจ่ายเงินโดยพิจารณาทางเลือกที่มีเหตุผลและประหยัดที่สุด ($\bar{X} = 3.50$) และใช้อารมณ์มากกว่าการใช้เหตุผล ($\bar{X} = 3.35$) ส่วนเมื่อเจ็บป่วยเลือกเข้ารับการรักษาจากโรงพยาบาลเอกชนหรือคลินิกเพื่อประหยัดเวลา มีการปฏิบัติน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.97$) อาจเนื่องมาจากการมีสวัสดิการของรัฐด้านรักษาพยาบาล และการเข้ารับการรักษาพยาบาลอาจเป็นประเภทโรคประจำตัวของผู้สูงอายุ มากกว่าการเจ็บป่วยฉุกเฉิน (Table 2)

Table 1 Average, standard deviation, and the level of implementation of the philosophy of sufficiency economy in moderation.

(n = 34)				
No.	Items	$\bar{X}$	S.D.	Practice level ^{1/}
1	Not wanting to hire laborers for farming.	3.76	0.82	high
2	Growing vegetables, chicken farms to feed the household.	3.53	0.86	high
3	Using of composting and bio-fermented liquid fertilizer instead of using chemical fertilizers and chemicals.	3.15	0.89	medium
4	Eat at home regularly.	3.82	0.87	high
5*	Compare yourself with your neighbor's status.	3.53	0.90	high
6	Satisfied with the nature and environment of your community.	3.76	0.55	high
7	Use appropriate equipment and tools for household or professional use.	3.68	0.73	high
8*	Use money to buy lottery.	3.44	1.02	medium
9	Teach children or offspring to be satisfied with what they have.	3.74	0.71	high
10*	Buy appliances and things conveniently by borrowing credits or using loans.	3.38	1.15	medium
Total average		3.58	0.34	high

Remarks * means negative issues

^{1/}Practice level from 1-1.50 = very low, 1.51-2.50 = low, 2.51-3.50 = medium, 3.51-4.50 = high, and 4.51-5.00 = very high

Table 2 Average, standard deviation, and the level of implementation of the philosophy of sufficiency economy in reasonableness.

(n = 34)

No.	Items	$\bar{X}$	S.D.	Practice level
11*	Always do things or make decisions based on your emotions rather than justification.	3.35	0.88	medium
12	When faced with farming problems. You have the most logical and effective solution.	3.62	0.65	high
13	Have an emergency deposit with a bank / financial institution or other.	3.50	0.90	medium
14	Eat a decent and economical meal.	3.50	0.79	medium
15	Doing integrated farming and crop rotation.	3.61	0.97	high
16	Choosing a crop That's worth the investment.	3.62	0.74	high
17	Planning for household income and expenses. There are monthly spending allocations.	3.53	0.66	high
18	The use of natural resources is worthwhile and maintained. Like water - use the power saving.	3.76	0.78	high
19	Careful consideration before deciding to spend. Consider the most reasonable and economical option.	3.50	0.94	medium
20*	When a family member is sick. Choose to go to a private hospital or clinic to save time.	2.97	0.94	medium
Total average		3.49	0.38	medium

Remarks * means negative issues

ด้านภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3.23 อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเรียงลำดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากมากไปหาน้อย พบว่าการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับมาก ได้แก่ การทำประกันชีวิตหรือทำฌาปนกิจ ($\bar{X}$ = 3.79) และออมเงิน ($\bar{X}$ = 3.56) ส่วนการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับปานกลาง ได้แก่ มีสติทุกครั้งที่ใช้จ่ายเงิน ($\bar{X}$ = 3.44) ศึกษาสถานการณ์บ้านเมืองและราคาผลิิตทางการเกษตรอยู่ตลอดเวลา ($\bar{X}$ = 3.35) ไม่ต้องกู้เงินหรือหาเงินจากเพื่อนบ้านยามเจ็บป่วย ($\bar{X}$ = 3.32) มีการถนอมอาหารเพื่อไว้บริโภค เช่น มะม่วงกวน ($\bar{X}$ = 3.15) ไม่รู้สึกกังวลเรื่องค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ($\bar{X}$ = 3.15) คำนึงเรื่องการงดใช้สารเคมีและไม่จับปลาในฤดูวางไข่เพื่อใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ($\bar{X}$ = 3.09) ต้องกู้เงินมาลงทุนใหม่ตอนขาดทุนจากการทำการเกษตร ($\bar{X}$ = 3.03) และสุดท้าย มีความรู้สึกกังวลในเรื่องอนาคตทางการเงิน เช่น ค่าเทอมบุตร ($\bar{X}$ = 2.44) ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่มีลักษณะเป็นเงินก้อนจำนวนค่อนข้างจะสูงถ้าเทียบกับค่าใช้จ่ายอื่น (Table 3)

Table 3 Average, standard deviation, and the level of implementation of the philosophy of sufficiency economy in self-immunity.

(n = 34)

No.	Items	$\bar{X}$	S.D.	Practice level
21	Save money as a reserve fund to use when needed.	3.56	0.71	high
22	Study the situation and agricultural prices at all times.	3.35	0.69	medium
23	Preserve food for household consumption.	3.15	0.96	medium
24	Make a life insurance or cremation for family members.	3.79	0.59	high
25	Do not use chemicals in agriculture or catch fish in the spawning season.	3.09	0.90	medium
26	Be mindful and consider the appropriateness and necessity of spending every time.	3.44	0.86	medium
27*	Always worry about the financial future.	2.44	0.89	low
28	When sick, do not borrow money or raise money from neighbors.	3.32	0.98	medium
29	No worries about household expenses	3.15	0.89	medium
30*	If you lose your farm due to low prices, you have to borrow money to invest.	3.03	0.90	medium
Total average		3.23	0.39	medium

Remarks * means negative issues

ด้านเงื่อนไขความรู้ มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3.54 อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเรียงลำดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากมากไปหาน้อยพบว่า การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับมาก ได้แก่ สามารถปรับความต้องการให้สอดคล้องกับฐานะของตนเอง ($\bar{X}$ = 3.71) มีความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อ ($\bar{X}$ = 3.68) มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ($\bar{X}$ = 3.68) มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ($\bar{X}$ = 3.53) และมีความรอบคอบในการใช้ชีวิตและสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ ($\bar{X}$ = 3.53) ส่วนการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับปานกลาง ได้แก่ การพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดในครอบครัวเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ($\bar{X}$ = 3.50) มีความรอบรู้และวิธีการทำการเกษตรอย่างรอบคอบ ($\bar{X}$ = 3.50) มีความรอบคอบในการวางแผนการใช้จ่ายเงิน ($\bar{X}$ = 3.47) มีการนำความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ในอาชีพให้ดีขึ้น ($\bar{X}$ = 3.47) และนำความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาดูงานมาปรับใช้ในอาชีพให้ดีขึ้น ($\bar{X}$ = 3.35) ตัวอย่างเช่น ความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานการทำเห็ดฟางตะกั่วสำหรับเกษตรกรที่มีพื้นที่น้อย การทำการเกษตรแบบผสมผสานคือปลูกพืชหลายชนิด เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกที่จะไม่ปฏิบัติ นอกจากนี้ความรู้ในการวางแผนการใช้จ่ายเงิน และการแลกเปลี่ยนความรู้ในครอบครัวซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาและต่อยอดความรู้จากฐานฐาน เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงไม่ให้ความสนใจมากนัก (Table 4)

Table 4 Average, standard deviation, and the level of implementation of the philosophy of sufficiency economy in knowledge.

(n = 34)				
No.	Items	$\bar{X}$	S.D.	Practice level
31	Bring new knowledge from field trip to improve the career.	3.35	0.65	medium
32	Sufficiency Economy allows you to adjust your needs to suit your situation.	3.71	0.72	high
33	You and your family are talking and exchange ideas to lead to learning in various matters.	3.50	0.66	medium
34	You have a good understanding of the value of being together with others. Unselfish.	3.68	0.84	high
35	You apply the philosophy of sufficiency economy to apply to your life in all aspects.	3.53	0.75	high
36	You are well versed in the conservation of natural resources.	3.68	0.81	high
37	You have the knowledge to plan spending wisely and cautiously.	3.47	0.66	medium
38	You have the discretion to live and help others.	3.53	0.62	high
39	You have the knowledge and methods of farming carefully.	3.50	0.75	medium
40	You can use the knowledge learned to adapt to occupations.	3.47	0.56	medium
Total average		3.54	0.40	high

ด้านเงื่อนไขคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3.63 อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเรียงลำดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากมากไปหาน้อยพบว่า การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับมาก ได้แก่ การวางแผนทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{X} = 3.88$) สมาชิกในครอบครัวเคารพในสิทธิเสรีภาพซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 3.85$) มีจิตใจเอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม ($\bar{X} = 3.74$) การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี ($\bar{X} = 3.71$) ไม่เสพสิ่งเสพติด และการพำนักอยู่ในศีลธรรมอันดี ($\bar{X} = 3.65$) เสียสละไม่เห็นแก่ตัว มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ($\bar{X} = 3.62$) ช่วยเหลือเพื่อนบ้านยามประสบภัยต่างๆ หรืองานบุญ ($\bar{X} = 3.59$) มีการสนับสนุนให้บุตรหลานสืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน ($\bar{X} = 3.53$) และช่วยเหลือเพื่อนบ้านที่ประกอบอาชีพในกลุ่มเดียวกัน ($\bar{X} = 3.53$) ส่วนการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับปานกลาง คือ การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ($\bar{X} = 3.24$) อาจมีสาเหตุมาจากเวลาที่ไม่ตรงกัน เพราะส่วนใหญ่เกษตรกรจะมีเวลาว่างหลังหว่านไถ และมักต้องการใช้เวลาพักผ่อน หรืออยู่กับครอบครัวในช่วงค่ำ หรือการมองเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนที่ไม่ชัดเจน

Table 5 Average, standard deviation, and the level of implementation of the philosophy of sufficiency economy in ethics and virtues.

(n = 34)

No.	Items	$\bar{X}$	S.D.	Practice level	
41	You act as a good citizen to serve as a good example to the people.	3.71	0.78	high	
42	You love and cherish natural resources for a long time as the common good.	3.88	0.77	high	
43	You and your family members are not addictive, do not gamble, behave in good morals.	3.65	1.07	high	
44	You help your neighbors in times of trouble or opportunity.	3.59	0.74	high	
45	You sacrifice, unselfishly and have good human relations with others.	3.62	0.82	high	
46	You have a kind heart and support in society.	3.74	0.62	high	
47	You participate regularly in the community.	3.24	0.89	medium	
48	You encourage your children to inherit the wisdom and culture of the community.	3.53	0.86	high	
49	Your family members respect each other's freedom.	3.85	0.61	high	
50	You help the neighbors in the same group to solve the problem.	3.53	0.62	high	
Total		average	3.63	0.51	high

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาพรวมภายใต้ 3 ช่วง 2 เงื่อนไข มีค่าเฉลี่ย 3.50 อยู่ในระดับปานกลาง และพิจารณาเรียงลำดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 5 ด้านจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ เงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X} = 3.63$) ความพอประมาณ ($\bar{X} = 3.58$) เงื่อนไขความรู้ ($\bar{X} = 3.54$) ความมีเหตุผล ($\bar{X} = 3.49$) และภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ($\bar{X} = 3.23$) เกษตรกรมีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงน้อยที่สุด ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินให้มีความยั่งยืนมั่นคงเพียรประกอบสัมมาอาชีพเพื่อให้พึ่งตนเองได้ให้พ้นจากความยากจน การปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้เกษตรกรจำนวนมากมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น มีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่อัตภาพ พ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถพึ่งตนเองได้ มีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุข (สมพร เทพสิทธา, 2546) โดยเกษตรกรที่ศึกษามีระดับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาพรวมคือ ระดับปานกลาง ซึ่งอาจเกิดจากข้อจำกัดด้านความมีเหตุผล คือเรื่องของการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ โดยเกษตรกรยังขาดการพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ค่อยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ ดังที่สุเมธ ตันติเวชกุล (2550) ได้อธิบายไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาที่ต้องปรับจิตใจ และสภาพตัวเองเสียก่อน ถ้าหากยังหลงในกิเลสตัณหา ความมีเหตุมีผลก็จะหายไป ส่วนมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวนั้นมีข้อจำกัดในเรื่องของเงินเป็นสำคัญ เนื่องจากเกษตรกรที่มีบุตรหลานที่กำลังศึกษาอยู่จะมีค่าใช้จ่ายมาก รวมทั้งการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาอาชีพตนเองเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

Table 6 Mean, standard deviation, and level of implementation of Sufficiency Economy Philosophy in the living.

(n = 34)

Sufficiency Economy as a whole in 5 aspects	$\bar{X}$	S.D.	Practice level
Moderation	3.58	0.34	high
Reasonableness	3.50	0.38	medium
Self-immunity	3.23	0.39	medium
Knowledge	3.54	0.40	high
Ethics and virtues	3.63	0.51	high
Total average	3.50	0.33	medium

สรุปผลการศึกษา

เกษตรกร เป็นเพศชายกับเพศหญิงจำนวนเท่ากัน มากกว่า 1 ใน 3 มีอายุมากกว่า 50 ปี และอายุต่ำสุดคือต่ำกว่า 25 ปี สถานภาพส่วนใหญ่ของเกษตรกรสมรสแล้ว โดยแต่ละครอบครัวมีจำนวนสมาชิกอยู่ระหว่าง 4-6 คน จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนรายได้พบว่าเกษตรกรมีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 10,000-20,000 บาท โดยเฉลี่ย 12,217 บาทต่อเดือน และเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงผ่านทางวิทยุโทรทัศน์เป็นหลัก

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาพรวม การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรสามารถนำมาปรับใช้กับการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างชัดเจน ดังนี้ ด้านความพอประมาณ เกษตรกรมีการปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ไว้ในครัวเรือนเพื่อเป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารเอง รู้จักประมาณตนไม่คิดเปรียบเทียบกับความสำเร็จของเพื่อนบ้าน และพอใจกับสภาพแวดล้อมในชุมชนที่อาศัย ด้านความมีเหตุผล โดยเกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล มีการพิจารณาถึงข้อดีและข้อเสีย มีการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ด้านภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เกษตรกรมีการออมเงินกับทางธนาคารและสถาบันการเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายเวลาฉุกเฉิน ด้านความรู้ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม และการทำการเกษตร แต่ขาดความรู้ด้านการวางแผน การปรับใช้ความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพ และขาดการแลกเปลี่ยนความรู้ในครอบครัวซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาและต่อยอดความรู้จากกลุ่มสู่รุ่น ด้านคุณธรรม อยู่ในระดับมาก ทั้งในแง่มุมมองของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี และการช่วยเหลือสังคม ส่วนการดำเนินชีวิตของเกษตรกรที่ควรมีการปรับปรุง ได้แก่ การวางแผนการใช้จ่ายเงินโดยการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำเดือน ซึ่งอาจทำให้ข้อกังวลเรื่องอนาคตทางการเงินลดลง ลดการเล่นหวย การลดต้นทุนการผลิตโดยทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพใช้เอง แทนการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมพัฒนาให้เกษตรกรมีความรู้ในการวางแผนทั้งด้านการวางแผนชีวิต การวางแผนการใช้จ่ายเงิน การวางแผนการผลิตทางการเกษตร และสามารถปรับใช้ความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพได้ ซึ่งการจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นขั้นตอนเริ่มต้นในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผน ซึ่งต้องให้ความรู้แก่เกษตรกรเพื่อนำไปสู่การวางแผนและการปฏิบัติตามแผนได้จริง

2. การสร้างกิจกรรมในชุมชนที่คนในชุมชนเห็นประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นในครอบครัว และชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมที่ช่วยในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างคนรุ่นต่างๆ ในชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องของการปฏิบัติ ซึ่งการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถสะท้อนการปฏิบัติได้ ดังนั้นควรมีการเพิ่มเครื่องมือในการวิจัยให้กว้างมากขึ้น นอกเหนือจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการสนทนากับเกษตรกรและผู้นำของสถาบัน เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการยอมรับการจัดทำบัญชีครัวเรือน และการใช้ประโยชน์จากบัญชีครัวเรือน ซึ่งสามารถนำไปสู่การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรได้

เอกสารอ้างอิง

- กอร์นิการ์ ภรณ์รัตน์. 2553. พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- รัฐพงศ์ บุญญานวัตร. 2554. การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร. 2559. ภาพหนี้สินของเกษตรกรไทย ปี 2559. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้. แหล่งที่มา (Available source): http://www.maejopoll.mju.ac.th/wtms_newsDetail.aspx?nID=16489, 2 กุมภาพันธ์ 2560.
- สมพร เทพสิทธิ์า. 2546. การเดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียงช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีเมืองการพิมพ์.
- สรวิชัย วงศ์ชะอุ่ม. 2554. การวางแผนพัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. มปป. การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับและกลุ่มต่างๆ. (Available source). http://home.dsd.go.th/kamphaengphet/sufficiency_economy/booksuffwork_thai27-30.pdf, 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560
- สุเมธ ตันติเวชกุล. 2550. “รวยอย่างมีความสุข” ใน ไพเราะ เลิศวิกรม (บรรณาธิการ). *Sufficiency Economy เศรษฐกิจพอเพียง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัทไทยเดย์ ดอตคอม จำกัด (มหาชน).
- อภิชัย พันธเสน. 2549. สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

วันรับบทความ (Received date) : 23 มิ.ย. 60

วันแก้ไขบทความ (Revised date) : 23 ก.พ. 61

วันตอบรับบทความ (Accepted date) : 7 พ.ย. 61